

PASSFR.EU

A Digital Learning Platform for Generation Z:
Passport to IFRS®

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

A Digital Learning Platform for Generation Z: Passport to IFRS®

UMS® 33 Hisse Başına Kazanç

Funded by the Erasmus+ Program of the European Union. However, European Commission and Turkish National Agency cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

© Copyright 2021, Istanbul University

ÖRNEK OLAY ÇALIŞMASI – UMS® 33 HİSSE BAŞINA KAZANÇ

Giriş

Hisse başına kazanç, bir işletmenin farklı dönemlerdeki finansal performansını değerlendirmek ve çeşitli işletmelerin finansal performanslarını karşılaştırmak için en sık kullanılan orandır. UMS 33' te hisse başına kazancın, adi hisse başına kazanç ve sulandırılmış hisse başına kazanç olmak üzere iki farklı tanımı ele alınmaktadır.

Bu örnek olay çalışmasının amacı, adi ve sulandırılmış hisse başına kazancın hesaplanmasını ve finansal tablolarda UMS 33 kapsamında yapılması gereken açıklamaları tartışmaktır.

Örnek Olay Hakkında Bigi

Agro-Int İşletmesi 1942 yılında Türkiye'de kurulmuştur. Şirket'in ana faaliyet konusu gübre üretimi ve pazarlamasıdır. Şirketin misyonu, sürdürülebilir büyüme ile tarım sektörüne en yüksek faydayı sağlamaktır. Bu misyonun bir uzantısı olarak Özbekistan'da yeni bir teşkilat kurulmasına karar verilmiştir. Uzun araştırmalar sonucunda İngilizce, Türkçe ve Özbekçe bilen bir yönetici işe alınmıştır. Agro-Int'in CEO'su, Kazakistan'da ikamet eden yöneticinin, Özbekistan'a taşınmasını istemiştir. Özbekistan'a taşınması karşılığında yönetici, 1 Nisan 2022'de tanesi 3 PB'den 15.000 hisse opsiyonu almıştır.

İşletmenin 31 Aralık 2021'de 1.000.000 PB tutarında özkaynağı ve 1.000.000 adet hisse senedi bulunmaktadır. 1 Mart 2022'de toplam 200.000 bedelsiz hisse senedi ihraç edilmiştir. Şirketin 31 Aralık 2021 ve 1 Aralık 2022 tarihlerindeki özkaynakları ve kârı aşağıdaki gibidir (tüm tutarlar PB):

Kalemler	31 Aralık 2021	31 Aralık 2022
Özkaynak	1.000.000	1.200.000
Net kar	450.000	550.000

Agro-Int İşletmesi'nin 2020 yılından bu yana koşula bağlı hisse sözleşmesi bulunmaktadır. Buna göre, net karın 500.000 PB'yi aşması durumunda kârın %1'i yöneticilere hisse olarak dağıtılmaktadır.

İşletme, 1 Ağustos 2021'de 3.000 adet hisse senedine dönüştürülebilir tahvil satmıştır. Bir tahvil, 3 adi hisse senedine dönüştürülebilmektedir. 2022 yılında dönüştürülebilir tahvillerin faizleri için 2.400 PB ödenmiştir. 2021 yılında dönüştürülebilir tahvil sahiplerine ödenen faiz 1.000 TL'dir. 2021 ve 2022 yıllarında kurumlar vergisi oranı %20'dir.

İşletmenin hisse senetlerinin piyasa fiyatları aşağıdaki tablodaki gibidir (tüm tutarlar PB):

Yıl	Minimum piyasa fiyatı	Maksimum piyasa fiyatı	Ortalama piyasa fiyatı
2021	1	3	2
2022	1	5	4

Tartışma soruları:

1. Finansal tablo kullanıcıları için adi hisse senedi başına kazanç ve sulandırılmış hisse senedi başına kazanç tutarlarının anlamını ve önemini tartışınız.
2. Agro-Int İşletmesinin 2021 ve 2022 yılları için adi hisse başına kazancını ve sulandırılmış hisse başına kazancını hesaplayınız.

ÖRNEK OLAYIN ÇÖZÜMÜ – UMS 33 HİSSE BAŞINA KAZANÇ

1. Adi hisse başına kazanç, işletmelerin hisse başına gerçekte ne kadar kazandığını ifade eder. Sulandırılmış hisse başına kazanç ise ise finansal tablo kullanıcılarının işletmenin geleceğini görmesini sağlar. İşletmenin potansiyel adi hisse senetlerinin varlığı, gelecekte hisse senedi sayısının artma olasılığını gösterir. Bu olasılığın gerçekleşmesi, cari dönemde pay sahiplerinin ortaklık oranlarının düşmesine neden olacaktır. Sulandırılmış hisse başına kazanç, potansiyel adi hisse senetlerinin, adi hisse senetlerine dönüştürülmesi durumunda hisse başına kazancın ne kadar olacağı hakkında bilgi sağlar.

2.

Adi hisse başına kazanç

UMS 33'te hisse başına kazancın, adi hisse başına kazanç ve sulandırılmış hisse başına kazanç olmak üzere iki farklı tanımı ele alınmaktadır. İşletmenin dolaşımdaki adi hisse senedi sayısı dikkate alınarak hesaplanan kar rakamına adi hisse başına kazanç denir. Bedelsiz hisse senedi ihraç edildiğinde, işletmenin toplam kaynakları değişmez, ancak toplam hisse sayısı değişir. Bu durumda, dönemler arasında karşılaştırma yapılabilmesi için hisse başına kazanç, fiili ihraç tarihine bakılmaksızın, sunulan en erken dönemin başlangıcına göre düzeltilmelidir. Agro-Int İşletmesi'nin 2021 yılındaki adi hisse başına kazancı hesaplanırken, 2022 yılında ihraç edilen bedelsiz hisse senetlerinin etki de dikkate alınmalıdır.

31.12.2021	31.12.2022
<p>2021 yılında, işletmenin 1.000.000 PB tutarında özkaynağı, 1.000.000 adet hisse senedi bulunmaktadır ve net karı 450.000 PB'dir. 2022 yılında işletme 200.000 adet bedelsiz hisse senedi ihraç etmiştir. Dönemler arasında karşılaştırma yapılabilmesi için, 2021 yılı adi hisse başına kazanç hesaplanırken, 2022 yılında ihraç edilen bedelsiz hisse senetleri dikkate alınmalıdır.</p> $\begin{aligned} \text{Adi hisse başına kazanç} &= \frac{450.000}{1.000.000 + 200.000} \\ \text{Adi hisse başına kazanç} &= 0,375 \text{ PB} \end{aligned}$	<p>2022 yılında, işletmenin 1.200.000 PB özkaynağı ve 1.200.000 adet hisse senedi bulunmaktadır. Net kar 550.000 PB'dir.</p> $\begin{aligned} \text{Adi hisse başına kazanç} &= \frac{550.000}{1.200.000} \\ \text{Adi hisse başına kazanç} &= 0,4583 \text{ PB} \end{aligned}$

Sulandırılmış hisse başına kazanç:

Sulandırılmış hisse başına kazanç, adi hisse senetlerine atfedilebilen kâr veya zararın adi hisse senedi sayısına bölünmesiyle hesaplanır. Ancak bu hesaplamada hem pay hem de payda olası adi hisselerin etkisi dikkate alınarak düzeltilmelidir. Hisse senedi opsiyonları, koşula bağlı hisse senedi sözleşmeleri ve dönüştürülebilir tahviller potansiyel adi hisse senetleridir.

HİSSE SENEDİ OPSİYONLARI

Cari dönemde ihraç edilen opsiyonlar dönem başında kullanılmış kabul edilir.

31.12.2021

31.12.2022

Yöneticiye 1 Nisan 2022'de, tanesi 3 PB'den 15.000 hisse opsiyonu verilmiştir. Dolayısıyla bunlar, 2021'in sulandırılmış hisse başına kazancını etkilememektedir.

Yöneticiye 1 Nisan 2022'de, tanesi 3 PB'den 15.000 hisse opsiyonu verilmiştir. 2022 yılının sulandırılmış hisse başına kazancı hesaplanırken, bu durum dikkate alınmalıdır. Opsiyonun kullanılması durumunda elde edilecek olan gelir:

$$15,000 \times 3 = 45,00 \text{ PB}$$

Ortalama piyasa fiyatı üzerinden, piyasadan satın alınabilecek adi hisse senedi sayısı:

$$\frac{45.000}{4} = 11.250$$

Bu hisse senetleri ters sulandırıcı etkiye sahiptir.

Sulandırıcı etkiye sahip hisse senedi sayısı:

$$15.000 - 11.250 = 3.750$$

Bu hisse senetlerinin sulandırıcı etkisi olabilir, sulandırılmış hisse başına kazanç hesaplanırken dikkate alınmalıdır. Bu durumda sulandırılmış hisse başına kazanç aşağıdaki gibi hesaplanır:

$$\frac{550.000}{1.200.000 + 3.750} = 0,4569 \text{ PB}$$

Sulandırılmış hisse başına kazanç hesaplanırken bu opsiyonlar dikkate alınmalıdır. Çünkü adi hisse senedi başına kazanç (0,4583 PB), sulandırılmış hisse senedi başına kazançtan (0,4569 PB) daha yüksektir.

KOŞULA BAĞLI HİSSE SENEDİ SÖZLEŞMELERİ

Koşula bağlı ihraç edilebilir adi hisse senetleri, gelecek dönemlerle ilgili olsa bile cari dönemde şartın sağlanması durumunda hesaplama dahil edilir. Koşula bağlı hisse senedi sözleşmesinin önceki dönemde yapılmış olması durumunda, cari dönemin sulandırılmış hisse başına kazancı hesaplanırken koşula bağlı hisse senetlerinin cari dönemin başından beri var olduğu kabul edilir.

2021'de şirketin net karı 450.000 PB'dir. Net kâr 500.000 PB'yi geçmediği için ilgili koşul yerine gelmemiştir. Dolayısıyla şarta bağlı hisse sözleşmesi dikkate alınmaz.

2022 yılında işletmenin net karı 550.000 PB'dir. Net kar 500.000 PB'yi geçtiği için koşul yerine gelmiştir. Dolayısıyla koşula bağlı hisse senedi sözleşmeleri dikkate alınmalıdır.

Yöneticilere dağıtılacak hisse senedi sayıları aşağıdaki gibidir:

$$\frac{550.000 \times 0,01}{4} = 1.375$$

	<p>Sulandırılmış hisse başına kar:</p> $\frac{550.000}{1.203.750 + .375} = 0,4564 \text{ PB}$ <p>Koşula bağlı hisse senedi sözleşmesi dikkate alındığında, sulandırılmış hisse başına kazanç 0,4569 PB'den 0,4564 PB'ye düşmektedir. Bu nedenle, koşula bağlı hisse senetleri sulandırılmış hisse başına kazanç hesaplanırken dikkate alınmalıdır.</p>
<p>DÖNÜŞTÜRÜLEBİLİR TAHVİLLER</p> <p>Dönüştürülebilir araçların, dönüştürülmesi sonucunda ortaya çıkacak olan adi hisse senedi sayısı hesaplanırken zaman ağırlık faktör kullanılır.</p>	
<p>İşletme, 1 Ağustos 2021'de 3.000 adet dönüştürülebilir tahvil satmıştır. 2021 yılında, dönüştürülebilir tahvil sahiplerine faiz olarak 1.000 PB ödenmiştir. 2021 yılında kurumlar vergisi oranı %20'dir.</p> <p>Tahviller için ödenen faizin vergi sonrası değeri: $1.000x (1 - 0,20) = 800$</p> <p>Tahviller için ödenen faizin vergi sonrası değeri: $3.000x 3x \frac{5}{12} = 3.750$</p> <p>Sulandırılmış hisse başına kazanç: $\frac{450.000+800}{1.200.000+3.750} = 0,3745 \text{ PB}$</p> <p>Dönüştürülebilir tahvillerin ihracıyla birlikte sulandırılmış hisse başına kazanç 0,375 PB'den 0,3745 PB'ye düşmüştür. Bu nedenle, sulandırılmış hisse başına kazanç hesaplanırken dönüştürülebilir tahviller dikkate alınmalıdır.</p>	<p>2022 yılında işletme, dönüştürülebilir tahvil sahiplerine faiz olarak 2.400 PB ödemiştir. 2022 yılında kurumlar vergisi oranı %20'dir.</p> <p>Tahviller için ödenen faizin vergi sonrası değeri: $2.400x (1 - 0,20) = 1.920$</p> <p>Tahviller için ödenen faizin vergi sonrası değeri: $3.000x 3x \frac{12}{12} = 9.000$</p> <p>Sulandırılmış hisse başına kazanç: $\frac{550.000+1.920}{1.205.125 + .000} = 0,4566 \text{ PB}$</p> <p>Dönüştürülebilir tahviller dikkate alındığında sulandırılmış hisse başına kazanç 0,4564 PB'den 0,4566 PB'ye yükselmektedir. Bu nedenle, sulandırılmış hisse başına kazanç hesaplanırken dönüştürülebilir tahviller dikkate alınmaz.</p>